

Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
 Härad: Östbo Adress: Bygget, Jönköping, Värmland
 Socken: Fryele (Kända) Berättat av:
 Uppteckningsår: 1942 Född år i

Dödsarsak.	s. 1-3.
Skvämna barn.	s. 3.
Spöckeri - barnskellett.	s. 3-5.
Förhindra gengångare.	s. 5-6.
Dymmelocheskan.	s. 7.
Skattsägen.	s. 9-10.
Skjölka första gången efter kal- ningen, - lock på stävan.	s. 10-11.
Slakt.	s. 11-13.
Handduk fr. förlösning gömdes för magiskt syfte.	s. 13.
Vändelkesmärken v. slakt.	s. 14.
Fiskelycka m. m.	s. 15.
Storligt o. stuligt möte.	s. 15-16.
Thomasdagen.	s. 16.

Skriv endast på denna sida!

Skrock från Småland.
Då ugglan skriker nära bonings-
huset varslar detta om dödsfall.
Man tolkar ugglans läte så "klä vitt".
Om någon fågel sätter sig på pösten-
brädet och ser in genom rutorna betyder
det också dödsfall för någon av stugans
innehavare. Kan man finna att
fågeln tittar särskilt på någon
av de innevarande är det denne som
snart får lämna det jordiska.
Fågeln har "tittat ut" honom,
eller henne, säger man. Om småbarn
gärna syssla med sina lekar,
med att sätta blommor eller löv-
kristar, bygga sandfästningar m.m.
utanför dörren till undantags-
folkets stuga betyder det att

undantagsfallet snart skola dö.
Hördes prälsång nattvis utanför
någon gård tydde detta på att
någon i gården snart skulle dö.
Slötte man någon "likfärd"
efter mörkrets inbrott så var
detta och ett förbud till att ett
verkligt liktåg snart komme att
passera vägen fram.

Skräddaren Viktor Johansson Vikar
Fryeles. född 1883 berättar att han
under sina ungdomsås en kväll
var ute och gick. Kommen in i
skogen nära sitt hem, kände
han först en tydlig liklukst,
och så kom det en likfärd,
hästar och vagn med likkista,
och så en hel rad med hästar

och vagnar med åkande.
Under året flyttade en äldre av
hans släktingar till hans hem
och dog där, och då man för
att begravas honom på Fryele
kyrkogård, tedde sig likfärden
alldeles så som J. sett den på kvällen
några månader förut.
Man trodde bland allmogem för i
tiden, och många göra så ännu
att om någon avliden hade något
ouppgjort* så "spökade" han efter
döden. Meddelarens far född 1849
har berättat om ett "spöke" som
lät höra sig i Ingabo, Fryele socken
på 1850-talet. Man brukade
skrämna barnen då de varit
olydiga, för "ingabo spöke" som
*eller bragts om livet, och ej vilade i viss jord

yttrade sig i barnjämmer och gråt, som kom från golvet, väggar eller panel. Om gråten hördes från golvet och då stampade i golvet hördes lätet strax därefter uppe från panelen. För att hurets folk skulle på ro, anlätades den inom orten kända och ofta anlätade "Trollkvinnan" Lisa i Finnshult" (Gällaryds socken) även kallad "Mamma i Finnshult".

Och hon tyckte på Jöngabo spöke så det hördes aldrig mera.

Vid tiden omkr. 1920 skulle man i Jöngabo bygga nytt bostadshus, och då det gamla nedrevs hittade man under spishallen ett barnskelett. Så fick man förklaring

på "jagabo spöke" från 1850-talet
Ett barn hade tydligen i lördom
framfötts och avdagat sig.
Äldre personer som levede då barn-
skullet hittades, erinrade sig, att
man vid tiden strax före spöke-
rierna i jagabo misstänkt att
en ogift kvinna som tjänade i
jagabo, "va mä" barn" fast det
inte blev något av. Hon hade
tydligen fött barnet i lördom och
sedan dödat det. Det var ju mindre
brevligt för de efterlevande då en av-
liden spökade, och för att hindra
detta begagnades många medel.
Ett av dessa var att när liket
utbars från stugan pasta en
eldbrände efter den döde, samt

välta ankull de paltar, på vilka
likkistan stött, så stegen blevo
vända uppåt. En en barande
krinna dog innan hon blivit
"förlöst" skulle hon hava med
sig fullständigt svepning till barnet,
samt sax, nål och tråd. Men
trodde att hon i graven framförde
barnet, och då skulle hon också
kunna svepa det. Den som varit
beröven på starka drycker fick
i likkistan med sig en flaska bränn-
vin. På 1890-talet och tidigare var
det inte ovanligt kyrkoväktaren
Jonas Rydstedt hittade sådana i
gravar på Fryele kyrkogård.
En rökare skulle ha med sig pipa
och tobak i kistan. En gumma

såges ha lagt ner räppipa och Tobak
jämte sin avlidne man under
det han yttrade "Här får lille här
du pipa och Tobak, ell får du dit
du kommer." Under dygnelveckan
hade man för mycket att iakt-
taga. Veden skulle vara klyvd
före denna tid, den bleve annars
svårklyvd enär det troddes bliva
"oförmåliggä" (=Tränaglar) i den under
denna vecka. Kreaturen sökte man
freda för troll och påskärningar
genom att rita kors av krita eller
vanligast tjära över Cadudörarna.
Själva skulle man gå till vila
före mörkets inbrott och inte stiga
upp före dagningen. Man skulle
inte kamma sin i håret, ej heller

f. v. b. K. S.

Tala om löss, loppor eller annan
ohyra, såvida man ville vara
fredad för sådan under året.
Ungsredskapen, ungsqvast, rake
och gressla fingo inte ligga ute
under bar himmel denna vecka
då riskerade man att troll- och
pärkkärningar använde dem då
de foro till blåkulla. Finga vär-
nader fingo ligga ute till "bleke"
ej heller något linne tvättas,
inte var det bra att spinna eller
göra någon annan kringgärning,
och om man körde med preatur
i rundel fingo dessa "kringsjukan".
På heligtorsdag kunde man få
se drakarna vädra sitt silver
och kunde genom att kasta en stål-

f. v. 6. K. 8.

lit på det hemäktiga något av
silvret. Från Kärda socken Östbo lfd.
berättas om en gubbe "Johannes på
Ekåren" vanl. kallad "Ekåregubben"
som rövade en skatt från en
drake som höll till i "Drakaröi".
Johannes hade ornat draken då
han arbetade med odling i närheten
av röret. Det blev en väldig
kalabalik. Johannes och draken
slogos en hel eftermiddag, stundom
"tok" Johannes "rää" stundom draken,
men ho vet hur det gått för
Johannes till slut, men hans
"pia" (piga) kom till undrättning
och hade en klymning "ajjnär afft"
med sin, och då blev det annat
av för draken. Gubben blev

grenig enepåls.

såges det mycket rike genom de
skatter han rövade från draken,
men var redan alltid rädd för
drakar och troll. Han vågade
aldrig släcka elden i spiseln,
inte ens om sommaren, och låg
alltid påklädd i soffan med en
klymning enepåls jämte sig.
Ekåragubben dog på 1800-talet
men i Kärda finns ännu de som
minnas honom (Lågnen om
Ekåragubben och hans drakarov finns
intagen i Värnans-Hembygdsförenings
årskrift 1934. sid. 37-38.)

Då man mjölkat en ko för
första gång efter en kalvning
borde man ha lock på mjölk-
stävän då man bar in den i

boingshuset, annars kunde någon
trollkärning "lä" mjölken, det var
även bra om hon drack på stäl
första gången efter kalvning.
Man lade ett föremål av stål
t. ex. en kniv i vattenämbarets botten.
Detta troddes skydda hon mot all
slags trolldom. Då man slaktade
en gris skar man av spenarna
och kastade dem aräknade in i
stian; det medförde tur med
smågrisarna påföljande år.
Man borde inte slå någon ko
med en piska som använts till
oxar ty då blev inte hon med
kalv, då hon var brunstin, och
fördes till tjuren, Men om man
då hon varit hos tjuren gav

hemma ett par lätta slag på
vardera sidan om buken med en
"arrmstaka" (d.v.s. en stake med
vilken en kuggorm dödas) så var
man säker om att "kva tok se"
(= blev med halv). Då man slaktade
nötkreatur, och skar av benens
nedre delar (läggarna) skulle man
sedan med den anskurna delen slå
tills ändan på den prarritande delen.
Varför detta skulle vara ret inte
meddelaren, det enda svar man vid
förfrågan erhållit har varit "en
må ^{inte} ^{anpassat} ^{ävent} ävent".

Då man vid grisslakt skällade
griskroppen fick man ofta höra
att nämna hår eller bost, gjorde
man detta blev griskroppen svår

att befräa från hån. (raka)
Allan skulle inte ömka (ynka)
ett djur som ledtes till slaktbänken,
och inte under tiden djurets döds-
kamp pågick, det blev då svårt
att döda. Havande kvinnor skulle
inte vara med att se slaktning,
det kunde ha inverkan på portret,
barnet kunde få fallandesjuka
(= epelepsi) eller andra svåra lyten.
Om så varit att kvinna i grossen
 varit närvarande vid slakt
så skulle hon vid förlösningen
ligga på en handuk servett e.d.

Efter förlösningen tog man vara
på den blodiga duken och lät
den otvättad ligga i en byrålåda
till framtida behov. Märkte man

att barnet fick anfall av epilepsi.
Då man från duken doppade
den i vatten höll den över barnet
och lät en droppe blod falla genom
modrens vigselring i barnets mun.
För några år sedan berättades om
en sådan duk från Småland, som
i många år förvarats men aldrig
i ovannämnda syfte behövt användas
- förvärrats av Nord. museet.
Allan kunde i slakttiden toga tyder
om huru väderleken kom att gestalta
sig. Var vinnugälten blå och Gök
blev det en ström, vinter, men
var den smal i ena ändan eller
på mitten, samt Gås, så blev det
en blid vinter, var den pläckig,
blev det en ostadig vinter.

En fiskare skulle akta sig för att
stiga över metspäst, ty om han steg
över späst fick han ingen fisk den
dagen. Om en fisk kom på procken
men lyckades bli på fri så skvallrade
han för andra fiskar så fiskelychan
blev förstörd den dagen. Det ansågs
lyckosamt om man hade en meter
spunnen av krinnohår. Lira Håkansson
Jansson, Hagshults socken död 1910 80 år
gammal, hade i yngre år ett ovanligt
långt hår av vilket hon allt efter
som hon färdde det spann metervar
av. Annars ansågs det "ohärligt" med
allt vad fruntimmer hette vid jakt och
fiske. Blötte^{först} man ett fruntimmer då man
skulle gå bort, så hade man otur
att vänta, var det första mätet för

ACC. N:R. **M. 8467:16.**

Landskap: *Småland*

Härad: *Östbo*

Socken: *Fryele*

Uppteckningsår: *1942*

Upptecknat av: *Fingal Johansson*

Adress: *Bogget, Gjöarna Värnans*

Berättat av:

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dagen Karlsmöte ansågs detta bringa
tur. Sprang en chore över vägen
man passerade var detta oturligt.

Om männen shockade sig under
hempärden från kyrkan, blev det mest
dödsfall bland männen i socknen, samma
var förhållandet med kvinnorna.

Katten före Thomasdagen (Tomass-
mässan att) skulle man inte vara
uppe och syssla med bak, ty då
bakade tomtarna sitt julbröd.

Skriv endast på denna sida!